

Motion till riksdagen 2022/23:2264

av **Ulrika Westerlund m.fl. (MP)**

Samma rätt till arbete för personer med funktionsnedsättning

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att ta övervakningskommitténs kritik på allvar och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om dialog och att involvera funktionsrättsrörelsen i det fortsatta reformarbetet och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Arbetsförmedlingen bör få i uppdrag att ge arbetssökande med funktionsnedsättning tillgång till en personlig kontakt med specialistkompetens som kan ge ett personnära, långsiktigt och samordnat stöd och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att uppdra åt Arbetsförmedlingen att satsa på tjänster för personer med funktionsnedsättning där det finns evidens för goda resultat, t.ex. supported employment och insatser där flera samarbetar för sammanhållet stöd, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en nationell nyorienterande handlingsplan med åtgärder för att höja sysselsättningsgraden i nivå med övriga befolkningen och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avskaffa nedsatt arbetsförmåga som definierande term och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda ett nytt system för möjligheten att pröva arbete och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillåta politiskt arbete och intressearbete i organisationer fullt ut och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att pröva på studier på olika nivåer med bibehållen ersättning och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kvantifierbara mål för statliga arbetsgivare vad gäller anställning av personer med funktionsnedsättning och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Att personer med funktionsnedsättning statistiskt har så pass mycket sämre deltagande på arbetsmarknaden än andra är djupt bekymmersamt. Statistiken rör knappt på sig. Frågan har lyfts i många år, men läget står och stampar. Det finns all anledning att göra allt för att ändra på situationen.

I en artikel i tidningen Arbetet 17 november 2022 lyfter företrädare för Independent Living Institute, Funktionsrätt Sverige och Wiljagruppen att FN skärper tonen mot Sverige. Det är den internationella övervakningskommittén för funktionshinderkonventionen som kritiserar Sverige ur flera aspekter och hur vi lever upp till konventionens rätt till arbete. I september fastslog den internationella övervakningskommittén för konventionen hur rätten till arbete för personer med funktionsnedsättningar ska tolkas, vilket författarna till artikeln menar ger en tydlig vägledning för en radikal kursändring i svensk arbetsmarknadspolitik. Det Sverige kritiserar för handlar till exempel om särlösningar, synen på arbete och att lön inte ges på lika villkor. Det är angeläget att Sverige tar kritiken på allvar och startar ett analysarbete med förslag på förändringar.

Säkerställ rätt stöd på nya AF

Omstöpningsen av Arbetsförmedlingen oroar många. Den nedbantning som gjorts har lett till att många i personalen med lång erfarenhet har lämnat yrket. Funktionsrätt Sverige, tillsammans med en lång rad funktionsrättsorganisationer, lämnade 2021 en lista på 73 punkter som man såg som viktiga kopplat till funktionsnedsättning och arbete. Det är givetvis initierade punkter som bygger på vad man vet fungerar och inte. Vi anser att det är angeläget att regeringen har en dialog med och involverar funktionsrättsrörelsen i det fortsatta reformarbetet.

Enskilt viktigast för funktionsrättsrörelsen är att uppdraget till nya Arbetsförmedlingen blir rätt. De anser att AF bör få i uppdrag att ge arbetssökande med funktionsnedsättning tillgång till en personlig kontakt med specialistkompetens som kan ge ett personnära, långsiktigt och samordnande stöd. Detta inte minst eftersom de beskriver hur även personer som i dag står långt ifrån arbetsmarknaden själva behöver driva sitt ärende framåt utan stöd, vilket inte fungerar till exempel för personer med komplexa stödbehov vars svårigheter dessutom kan handla om att navigera själv och föra sin egen talan. Vi håller med om detta och anser att regeringen bör ge ett sådant uppdrag.

De anser också att det är angeläget att uppdra åt Arbetsförmedlingen att satsa på tjänster för personer med funktionsnedsättning där det finns evidens för goda resultat, bland annat tjänster som bygger på metoden Supported employment och insatser där flera aktörer samarbetar för att ge individen ett sammanhållet stöd.

Även detta är helt centralt och vi anser att regeringen bör ge myndigheten ett sådant uppdrag.

En nationell nyorienterande handlingsplan

Som nämnts i inledningen, apropå den kritik som lyfts i FN:s övervakningskommitté, skulle ett kraftigt omtag behövas utifrån ett MR-perspektiv. Människors rätt till arbete

finns till exempel i regeringsformen och i funktionsrättskonventionen, CRPD. Det är möjligt och troligt att vi skulle behöva göra en hel del annorlunda i Sverige. Även den dagliga verksamheten, som i dagsläget inte ger någon lön annat än ibland, en liten peng som kanske bara räcker till resan, behöver problematiseras. Vad efterfrågar människor själva? Hur ska man på ett bättre sätt kunna bidra till allas möjlighet att delta i arbetslivet, utan separata särlösningar? Vi anser i likhet med det krav som också lyfts från funktionsrättsorganisationer att en nationell handlingsplan behöver tas fram med åtgärder för att höja sysselsättningsgraden i nivå med övriga befolkningens.

Avskaffa nedsatt arbetsförmåga som term

För några år sedan gav regeringen Arbetsförmedlingen i uppdrag att se över termen nedsatt arbetsförmåga. Förslaget som senare lades fram av Arbetsförmedlingen var att termen skulle slopas och Hörselskadades riksförbund, HRF, med flera förbund som länge drivit att den borde avskaffas välkomnade detta stort. HRF angav på sin hemsida ”Myndigheten konstaterar nu att det inte går att ha en särskild term för att beskriva de ”skiftande och komplexa förutsättningar och behov av insatser som kan finnas på grund av en funktionsnedsättning”. Och vidare: ”Arbetsförmedlingen anser att språkbruket istället behöver variera för att i varje enskild situation kunna beskriva det som avses.” Glädjen var stor från många som sett termen som en stigmatisering i sig. En funktionsnedsättning behöver inte innebära nedsatt arbetsförmåga om personen får rätt hjälpmedel, stöd och förutsättningar, och behoven är individuella. Det är där fokus bör ligga. Vi instämmer och anser i likhet med den analys Arbetsförmedlingen då gjorde och i samklang med de funktionsrättsorganisationer som varit starkt kritiska att termen inte ska användas som bedömning av enskilda.

Utred ett nytt system för möjligheten att pröva arbete

En nylig utredning (SOU 2021:69) har presenterat förslag som ska underlätta för att ersättningarna ska kunna vara vilande medan man prövar att studera eller arbeta. Vi välkomnar det och tycker förslagen ska införas eftersom det är bättre än dagens system och många riksdagspartier har välkomnat tanken. Det borde kunna gå igenom.

Det finns dock goda skäl att pröva system som i högre grad premierar aktivitet, att prova på, bryta isolering och att i större utsträckning och högre grad kunna styra själv – att vara mer aktiv när ens hälsotillstånd tillåter det, och mindre till exempel i tider av skov.

Ett sådant system kan utformas i likhet med det som gäller i arbetslöshetsförsäkringen: Den som är arbetslös markerar vilka dagar den arbetat och får då ej arbetslöshetsersättning för just de dagarna. På motsvarande sätt skulle systemet kunna fungera för personer med aktivitets- eller sjukersättning. Att göra det tillåtet att människor därmed ska kunna prova att arbeta och att man helt enkelt markerar vilka dagar/timmar man arbetat och då ej få sjuk- eller aktivitetsersättning för de dagarna. På så vis skulle en trygghet finnas i botten, men med en möjlighet att själv kunna pröva på utan rädsla för att det ska leda till att hela ersättningen ifrågasätts. Inkomster upp till en viss nivå skulle kunna godkännas, samtidigt som man inte får sjukersättning för den aktuella dagen.

Ett sådant system skulle bidra till att tillvarata det friska, och kombinerat med mer av supported employment och bättre arbetshjälpmedel så skulle fler kunna hitta en nivå som fungerar. I praktiken blir det till ett habiliterings- och arbetsmarknadsprogram som styrs av individen själv, den som känner till sin egen förmåga.

Miljöpartiet har länge sett behovet av mer flexibla system som kan möta den oförutsägbarhet som det innebär att ha en dagsform som kan variera olika dagar och ibland timme för timme. Det system vi har idag är i hög utsträckning byggt på sjukdom/funktionshinder/invaliditet som ser likadant ut varje dag, vilket inte överensstämmer med verkligheten för kroniskt och multisjuka individer. Ovan beskrivna system skulle kunna ske utan instegskrav vid varje specifikt tillfälle och det belönar initiativ.

I praktiken är det här ett habiliterings- och arbetsmarknadsprogram som avlastar både Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och kommuner, utan något som helst krav på kontinuitet eller omfattning för individen.

Tillåt politiskt och intressearbete i organisationer fullt ut

Alla medborgare ska ha rätt att rösta, delta och vara representerade i våra församlingar och i rättssystemet utan inskränkning. Det är högst problematiskt när denna möjlighet begränsas som i fallet för människor som bedömts sakna arbetsförmåga och har sjukersättning eller aktivitetsersättning. Att kunna ha ett intressepolitiskt eller rent politiskt förtroendeuppdrag oavsett om det är arvoderat eller inte måste vara en möjlighet för alla människor. Sådana uppdrag är olika till sin karaktär och kräver inte samma sak som ett arbete. Däremot bidrar politiskt och ideellt arbete till att du håller dig aktiv, har möjlighet att bidra och påverka, vilket är viktigt för alla människor. Vi anser att dagens regelverk bör ändras i den riktningen.

Även ideellt engagemang är viktigt. Det kan bidra till att man håller sig aktiv, det verkar rehabiliterande och minskar risken för att utveckla psykisk ohälsa. Att finnas i sammanhang, träffa andra människor och att kunna bidra är viktigt för alla människor. Att inte ha den möjligheten och ha en känsla av att bli ”vaktad” för att man ska vara så inaktiv som möjligt är rent kontraproduktivt. Utredningen En sjukförsäkring med prevention, rehabilitering och trygghet (SOU 2021:69) har föreslagit att den minsta nivån man ska ha rätt till är 10 timmar, men har också betonat att det inte ska vara något tak. Funktionsrättsorganisationer anser dock att en sådan begränsning inte bör finnas alls.

Möjliggör att pröva utbildning på alla nivåer

Förbättrade möjligheter att pröva studier är viktigt. Ett förslag har lagts av utredningen som nämnts ovan (SOU 2021:69) som ökar möjligheten till vilande sjukersättning och aktivitetsersättning för studier. Vi ser gärna att det blir verklighet. Men vi vill också att ytterligare steg tas och gör det möjligt att pröva på studier på olika nivåer men med bibehållen ersättning utan krav på studieresultat. Det kan vara ytterst svårt att våga gå från sjukersättning till studier om man är osäker på hur det går och behöver pröva sig fram. Och det blir lätt att man tar det säkra för det osäkra och därför låter bli att pröva. Även denna förändring skulle öka möjligheten till aktivitet, fortbildning driven av individen själv och en möjlighet till sociala sammanhang som leder vidare.

Offentliga arbetsgivare bör gå före

Tyvärr är det inte så att offentliga arbetsgivare är bättre än andra vad gäller att anställa personer med funktionsnedsättning. I synnerhet gäller det statliga arbetsgivare. Vi anser att regeringen bör återkomma med kvantifierbara mål, för att verkligen se till att arbetet går framåt.

Ulrika Westerlund (MP)

Amanda Lind (MP)

Nicklas Attefjord (MP)